

УДК 330.341.1

Голуб Ю.Ю., асистент

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙ

У статті розглянуто існуючі підходи до класифікації інновацій вітчизняних і зарубіжних учених. На основі цих досліджень та власних результатів представлено авторську класифікацію інновацій, придатну для практичного використання підприємствами.

Ключові слова: інновації, класифікація інновацій, класифікаційні ознаки.

Golub Yu.

NEW APPROACHES TO THE CLASSIFICATION OF INNOVATIONS

The article reviews current approaches to classification of innovations of native and foreign scholars. Based on these researches and own results are presented author's classification of innovations that may be suitable for practical use by enterprises.

Keywords: innovations, classification of innovations, classification signs.

Голуб Ю.Ю.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К КЛАССИФИКАЦИИ ИННОВАЦИЙ

В статье рассмотрены существующие подходы к классификации инноваций отечественных и зарубежных ученых. На основании этих исследований и собственных результатов представлена авторская классификация инноваций, пригодная для практического использования предприятиями.

Ключевые слова: инновации, классификация инноваций, классификационные признаки.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Інновація стала невіддільною ознакою і характеристикою сучасного суспільства, засобом вирішення багатьох актуальних проблем прогресуючого світу.

Комплексний характер інновацій, їхня багатогранність, різноманітність сфер і методів використання зумовлюють необхідність систематизації останніх. Питання їх типології дуже важливі як для теорії, так і для практики обліку. Класифікація інновацій за різними групами має

Голуб Ю.Ю.

важливе значення не тільки для встановлення значення певного інноваційного продукту, виявлення ступеня його впливу на ефективність виробництва, на зміни в розвитку суспільства, а також для порівняльної якісної та кількісної оцінки нововведень. Обґрунтована класифікація інновацій дозволяє також раціонально організувати інноваційний процес.

Вітчизняні і зарубіжні дослідники висловлюють широке коло думок щодо структури сукупності інновацій, складу та характеристики класифікаційних ознак. Існування значної кількості класифікацій інновацій спричиняє проблеми як при проведенні наукових досліджень, так і при виборі на підприємстві найдоцільніших класифікаційних ознак для практичного використання. Найтиповішими недоліками, які зустрічаються при аналізі існуючих класифікацій інновацій, є такі: відображення одних і тих же назв видів інновацій за різними класифікаційними ознаками; використання різних назв для ідентифікації одного і того ж виду інновації тощо.

Основою вивчення інноваційної діяльності підприємств має бути науково-обґрунтована класифікація інновацій за рядом вагомих класифікаційних ознак, що залежать від головних критеріїв, котрі використовуються для їх типологізації на мікрорівні. Нині в Україні немає єдиної прийнятої офіційною статистикою класифікації інновацій. Отже, виникає необхідність відповідних теоретичних досліджень, які спрямовані на її створення.

Цілі статті. Мета статті – розробка на основі аналізу економічної літератури та власного дослідження класифікації інновацій.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Серед великої різноманітності підходів до класифікації інновацій, на наш погляд, заслуговують уваги розробки Й. Шумпетера, Г. Менша, К. Фрімена, К. Павітта, Ю. Яковця. Дослідження проблематики класифікації інновацій зустрічаємо також у працях провідних вітчизняних і зарубіжних вчених – О. Амоші, В. Гейця, А. Загороднього, С. Ілляшенка, М. Пашути, В. Повітчян, А. Пригожина, В. Мединського, І. Федішин, Л. Федулової та багатьох інших.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проаналізувавши різні погляди щодо класифікації інновацій, можна прийти до висновку, що більшість науковців відштовхувались від праць Й. Шумпетера. Саме Й. Шумпетер започаткував аналіз та метод

класифікацій інновацій, для кращого вивчення інноваційних факторів. У праці «Кон'юнктурні цикли» він виділяє базисні і вторинні інновації. Базисні – інновації, що реалізують крупні винаходи і науково-технічні розробки. Вони стають підґрунтям формування нових поколінь техніки і технологій, що не мають аналогів у вітчизняній та світовій практиці. А вторинні – це нововведення, які пов'язані з вдосконаленням вже існуючих процесів виробництва і продуктів (здебільшого реалізують дрібні винаходи, які націлені на вдосконалення технології виготовлення та/або технічних характеристик вже відомих товарів). Відповідно до цієї класифікації поділяють й інноваційні процеси на такі:

- піонерні – націлені на досягнення світового лідерства;
- доганяючі.

Сучасний світовий досвід показує, що стратегія «піонера» пов'язана з високим ризиком, так як інноваційні технології зв'язані з невизначеністю, як самої розробки, так і реакції ринку на новий винахід. У той же час дана стратегія може забезпечити найбільшу економічну вигідність для суб'єктів господарювання, оскільки дозволяє якнайдовше утримувати конкурентні переваги завдяки монопольній позиції. Стратегія «послідовника» менш небезпечна, але і доходи відповідно у таких компаній теж нижчі.

Продовжуючи теорію Й. Шумпетера, Г. Менш виділив з усієї сукупності інновацій базисні, покращувальні та, як доповнення до попередніх видів, учений виокремив групу псевдоінновацій, тобто незначні відмінності параметрів продукції, які виникають у результаті суспільних настроїв, моди, а не НТП [4, с. 6].

Інший підхід до класифікації інновацій запропонував Б. Санто. На його думку, основною ознакою типології є характер суспільних цілей, а інновації поділяються на такі види [7, с. 45]:

- економічні, які орієнтуються на прибуток;
- економічні, що не орієнтуються на прибуток (наприклад, економія енергії);
- спеціальні інновації у сфері освіти, охорони здоров'я тощо.

Важливе місце посідають дослідження К. Павітта. Він виділяє сім типів інновацій:

- інновації, що базуються на фундаментальних наукових знаннях, результати яких широко застосовуються в народному господарстві;
- інновації, які базуються на наукових дослідженнях, але мають

обмежену сферу застосування;

- розроблені з використанням технічних знань, які вже існують і мають обмежену сферу використання;

- інновації, які входять до комбінацій різних типів знань в одному виробі;

- використання нового продукту в різних сферах;

- технічно складні новинки;

- застосування вже відомої техніки чи методів у новій галузі.

Німецький економіст А. Кляйнкнехт розрізняв такі види інновацій:

- інновації в галузях, які виготовляють споживчі товари;

- інновації в галузях, що виготовляють проміжні товари;

- інновації, які застосовуються в науковій діяльності і використовуються для виробництва;

- інновації, що використовуються з військовою метою.

Не менш відомою є класифікація К. Фрімена, який запропонував розрізняти нововведення-продукти та нововведення-процеси [8, с. 14-16]. За допомогою продуктових інновацій отримують принципово нові соціально корисні продукти із застосуванням нових матеріалів, напівфабрикатів і комплектуючих. На відміну від продуктових, процесні інновації характеризуються новими методами організації виробництва (нові технології).

Деякі вчені стверджують, що процесні інновації – це аналогія базисних, а продуктові – це поліпшені. Проте, на наш погляд, повторення в класифікації не відбувається, адже вони охоплюють як нові технології і продукти, так і модифіковані.

Американський дослідник Р. Фостер поділяє інновації на еволюційні, революційні та псевдоінновації, стверджуючи, що еволюційна інновація представляє менший приріст корисних властивостей вихідної базової моделі [2, с.13-15]. А потім, згідно з його теорією, настає період псевдоінновацій, новизна яких полягає в зміні дизайну, пакування тощо. А радикальні інновації базуються на застосуванні нових наукових концепцій, тому і мають більший потенціал, ніж еволюційні. У міру здійснення модернізації радикальних інновацій (вторинні інновації) та наближаючись до технологічної межі вичерпується їхній потенціал.

У російській науці типологію інновацій описав Биковський В. В, який виділив кілька ознак, за якими проводиться класифікація [3]:

По типу новизни для ринку інновації діляться на:

- нові для галузі у світі;
- нові для галузі в країні;
- нові для даного підприємства (групи підприємств).

За джерелом:

- інновації, спричинені розвитком науки і техніки;
- інновації, викликані потребами виробництва;
- інновації, викликані потребами ринку.

За місцем в системі:

- інновації на вході підприємства (зміни у виборі і використанні сировини, матеріалів, обладнання й устаткування, інформації та ін.);
- інновації на виході підприємства (вироби, послуги, технології, інформація);
- інновації системної структури підприємства (управлінської, виробничої, технологічної).

В залежності від глибини змін, що вносяться:

- радикальні (базисні) інновації;
- поліпшуючі;
- модифікаційні (приватні) інновації.

Пригожин А. запропонував наступну класифікацію інновацій [5, с. 15-17]:

1. За поширеністю: одиничні; дифузні.
2. За місцем у виробничому циклі: сировинні; забезпечуючі (зв'язуючі); продуктові.
3. За наступністю: заміщаючі; скасовуючі; поворотні; відкриваючі; ретроінновації.
4. За охопленням: локальні; системні; стратегічні.

За інноваційним потенціалом і ступенем новизни: радикальні; комбінаторні; вдосконалюючі.

Привертають увагу дослідження Ю.М. Бажала, згідно з якою інновації класифікують: за типом – продуктові, технологічні, сировинні, організаційні, збутові, інфраструктурні; за новизною місця впровадженя – нової галузі, нового виробництва; за інноваційною функцією – базові, поліпшуючі, псевдоінновації [1, с. 121].

Таким чином, аналіз наукових праць дав змогу виявити найважливіші, на нашу думку, класифікаційні ознаки інновацій та запропонувати свій варіант класифікації, наведений у табл. 1.

Класифікація інновацій

Класифікаційна ознака	Види інновацій
1. За ступенем новизни та значимістю внесених змін	<ul style="list-style-type: none"> - інкрементальні; - проміжні; - радикальні.
2. За сферою діяльності або галуззю впровадження	<ul style="list-style-type: none"> - промислові; -технічні; - технологічні; - організаційно-управлінські; - фінансово-економічні; - торговельні; - соціальні; - науково-педагогічні; - політичні; - маркетингові; - екологічні.
3. За масштабом	<ul style="list-style-type: none"> - трансконтинентальні; - транснаціональні; - регіональні; - великі; - середні; - дрібні.
4. За призначенням	<ul style="list-style-type: none"> - власні потреби підприємства; - спільне використання в межах кооперації; - продаж на ринку.
5. За причинами виникнення	<ul style="list-style-type: none"> - реактивні; - стратегічні.
6. Залежно від мети інновації	<p>націлені на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - підвищення ефективності виробництва; - поліпшення умов праці; -підвищення продуктивності, конкурентоспроможності тощо.

7. За джерелами фінансування	- венчурні; - державні; - корпоративні; - змішані.
8. За характером кооперації	- самостійна розробка; - залучення підрядника; - організація спільного виробництва.

Висновки. Вважаємо, що використання запропонованої класифікації промисловими підприємствами дозволить розглядати інновації з точки зору системного підходу, повніше та об'єктивніше визначати сферу їх виникнення і впливу, виявляти неоднорідність інновацій та підбирати методи їх прогнозування, а з часом і управляти кожною з них.

1. Загородній А.Г. Інновації як об'єкт стратегічного аналізу / А.Г. Загородній, В.М. Чубай // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С.120-126.
2. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: Підручник. – Суми: ВТД – Університетська книга. – 2010. – 334 с.
3. Мага А.А. Проблема протироччя підходів к трактовке термина «инновация» в современной науке / А. А. Мага // Забайкальський державний університет. Вісник – Економіст (електронний науковий журнал). – 2011. – № 2. – Режим доступу до матеріалів: <http://useup.ru>
4. Повітчан В.В. Визначення сутності деяких категорій інноватики / В.В. Повітчан // Економіка розвитку. – 2005. – № 2(34). – С. 6.
5. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожин. – М.: Политиздат, 1989. – 270 с.
6. Медынский В.Г. Реинжиниринг инновационного предпринимательства: учеб. пос. для вузов / В.Г. Медынский, С. В. Ильдеменов; под ред. В. А. Ирикова. – М.: ЮНИТИ. – 1999. – 414 с.
7. Федисин І.Б. Етимологічне походження та теоретичні засади категорії «інновація» та її класифікаційні ознаки / І. Б. Федисин // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2012. – № 3. – С. 42-47.
8. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П. С. Харів // Монографія. Тернопіль: «Економічна думка». – 2003. – 326 с.